

Bojan DIMITRIJEVIĆ

PUBLIKACIJE ISTORIJSKOG ODELENJA CENTRALNO EVROPSKOG UNIVERZITETA U BUDIMPEŠTI

Centralno Evropski Univerzitet u Pešti i njegovo Odeljenje za istoriju, od školske 1993-94, ima i studente sa Beogradskog Filozofskog fakulteta, tačnije sa Grupe za istoriju. Prisustvo dotičnih studenata, pojedinačna povremena gostovanja nekih beogradskih profesora, relativna bliskost Budimpešte i okrenutost ove institucije ka ovim prostorima uticali su na relativnu upoznatost domaće istorijske publike sa ovom ustanovom. Jedna od manje poznatih stvari je ono šta dotično istorijsko odeljenje publikuje.

Upoređujući Istorijsko odeljenje i ostala odeljenja ovog fakulteta primetno je da ovo odeljenje prilično odskače od ostalih u smislu dosad objavljenih publikacija. Dva su tipa publikacija ovog odeljenja: Godišnjak Istorijskog odeljenja CEU (*CEU History Department Yearbook*) i Serije radnih papira Istorijskog odeljenja CEU (*CEU History Department Working Paper Series*).

Prvi broj Godišnjaka Istorijskog odeljenja, označen sa godinom 1993, izašao je 1994. godine. U njemu su prezentirane osnovne smernice, ciljevi i način rada ove ustanove koja školuje post diplomске i pre doktorske studente "iz regiona", kako se to popularno na Univerzitetu kaže, a što će reći sa teritorije bivšeg Sovjetskog Saveza, njegovih istočnoevropskih satelita i bivše SFRJ. U nastavku na oko 250 strana nalaze se različite rasprave koje pišu stalni i gostujući profesori na ovoj katedri. Tekstovi pokrivaju teme iz srednje-evropske istorije od šesnaestog veka pa do početka pedesetih godina našeg veka, kao što čini i samo Odeljenje u kursovima koji se predaju tokom školske godine. Ranija istorija predmet je posebnog Srednjevekovnog odeljenja. Ipak, preovlađujuće teme su iz mađarske istorije, istorije Habzburške Carevine ili, pak, sada vrlo moderne, jevrejske ili ženske istorije, poznatije kao *Gender studies*. I sva naredna izdanja Istorijskog odeljenja prate ovaj trend utemeljen ovim prvim izdanjem. Za našu zainteresovanu javnost imena autora (a profesora na odeljenju), čini nam se, ne govore mnogo. Jedini

izuzetak je donedavni šef ove institucije Peter Hanak kao i profesor Ištvan Gyorgy Toth, čiji tekstovi mogu da budu od koristi za one koji se bave istorijom Habsburške imperije. Peter Hanak, bard mađarske historiografije, prilično je učinio na ustanovljenju same katedre kao i njene izdavačke delatnosti. Tothovi tekstovi predstavljaju prave istraživačke studije bazirane na primarnim izvorima, što je prilična retkost i kvalitet kada je reč o istoričarima koji imaju dodire sa zapadnim historiografskim školama, a CEU je jedna od njih, ipak. Od ostalih tekstova ukazali bismo na tekst mlade profesorke Andreje Peto, koja se bavi mađarskom ženskom istorijom u periodu iza Drugog svetskog rata. Njen rad može da služi kao dobar primer kako se na prilično aktuelan način pristupa ovom vrlo modernom pravcu u novijoj istoriji. Naime, istoričar po obrazovanju, Peto ne upada u zamke koje muza Klio postavlja mnogim sledbenicima ovog talasa koji pristupaju temi bez dovoljno istoričarske prakse iza sebe. Njeni tekstovi bazirani na primarnim, i do skora skrivenim od istoričara, izvorima, nezaobilazni su u tumačenju posleratne Mađarske. Isto tako, svima onima domaćim istoričarima koji bi da upoređuju jugoslovenski/srpski prostor sa susedima. Na kraju ističemo i tekst uglednog Normana Stone-a o A.J.P. Tayloru, istoričara koji se u svojim radovima često doticao našeg prostora.

Drugi broj označen kao Godišnjak za 1994-95. izašao je ove godine i po profilu je istovetan sa prvim brojem. Niz različitih studija koje se kreću u istom vremenskom dijapazonu (16. vek-1950-te godine) i od sličnih autora čine ovu svesku. U ovom broju od pažnje za našu istorijsku javnost je tekst Alekseja Grigorjeva, bivšeg studenta ove institucije. Naslov teksta je *"The Balkan Union of 1942 and the Question of Albania"*. U podnaslovu: *"The vision of the Post-War Future of the Balkans by the Yugoslav and Greek Governments-in-Exile"*. Ovaj mladi istoričar prilično je korektno heuristički zasnovao svoj tekst, uključujući i ovdašnje izvore, pa nam se čini da tekst ima upotrebljivu vrednost za one naše istoričare koji se bave ovom temom.

Druga vrsta publikacije Istorijeskog odeljenja CEU: "Serije radnih papira" je po svom sadržaju tematska, za razliku od prethodnih godišnjaka. Prvi broj iz ove serije izašao je 1994. godine u redakciji pomenute Andreje Peto. Reč je o zbirci tekstova sa istoričarske radionice kojoj je glavna tema bila, kako piše u uvodu: "ženska, džender i feministička istorija", a održana je bila u aprilu 1994. u Budimpešti, u organizaciji ove katedre. Vremenski i autorski u istom okviru kao i prethodna izdanja, ova sveska pokriva različita pitanja iz takozvane ženske istorije. U ovu svesku su uvršteni i radovi studentkinja koje se bave ovom problematikom, pa tako zainteresovani čitalac može da stekne sliku kako izgleda akademski nivo onih koji pohađaju i dobijaju diplome ove institucije. Trinaest tekstova su svrstani u pet grupa: teorija, zatim žene i ženska istorija u šesnaestom veku, u periodu Habsburga, u socijalističkom dobu i posle istog. Ističemo tekst urednice izdanja Andeje Peto o tajnim mađarskim partijskim izveštajima tokom pedesetih godina i

odnosima među polovima kao izuzetno interesantan. Ova sveska posebno može da interesuje sve one koji se kreću stazama ovakve istoriografije kao primer za tematski okvir ženskih studija. Posebno kada se uzme u obzir da od školske 1996/97. godine na ovom univerzitetu kreće posebna post magistrarska katedra koja tretira takozvane džender studije.

Drugi broj iz Serije radnih papira učinio nam se najvrednijim ostvarenjem iz cele ove produkcije zbornika. Izdat 1995. i sa uredničkim potpisom Laszla Kontlera, profesora sa ove katedre, ova sveska nosi simbolčan naziv: "*Gordost i predrasuda*" (*Pride and Prejudice*). Kako Peter Hanak navodi u predgovoru, tema ovog izdanja je imidž/predstava neprijatelja u sopstvenoj kao i u susednim nacijama. Ukratko, percepcija spoljnog i unutrašnjeg neprijatelja u jednoj naciji. Ističemo tekstove Petra Hanaka o predstavi Nemaca i Jevreja u 19-vekovnoj Mađarskoj, koji se u momentima dotiče i srpske populacije u Mađarskoj, zatim tekst Đurđe Knežević o percepciji neprijateljskih nacija u Hrvatskoj na prelazu iz 19. u 20. vek. Tekst počinje od Mađara i Nemaca, a onda se čitava priča usmerava ka Srbima kao glavnim neprijateljima Hrvata iza Prvog svetskog rata. Tekst prati mnogo mesta koja su već dugo bila u fokusu srpsko-hrvatskih istoriografskih sporova. Daleko zanimljiviji je tekst bugarske istoričarke Diane Miškove o bugarskim nacionalnim odnosima sa susedima, naslovljen "Prijatelji postaju neprijatelji" i upravo žudi za sličnim tekstom koji bi ispitao srpsku percepciju istih naroda: Rumuna, Grka i Bugara u doba na razmeđu dva veka. Podstaknut ovim tekstom, autor ovog prikaza se upustio u razmišljanje da bi bilo dobro da srpska historiografija uđe u XXI vek sa ponuđenim odgovorima o percepciji i relacijama sa istočnim i južnim susedima kao i odgonetanju spornih tačaka u periodu od kraja XIX veka pa do danas. Tekst Mariann Nagy o percepciji mađarskih etničkih manjina u XIX veku je takođe na sličnom talasu, i donosi sliku mađarske percepcije Rumuna, Slovaka, Nemaca, Rusina i Srba. Dve i po strane o našoj naciji su vrlo korektno ispisane i interesantan su primer percepcije koja je, čini se, prisutna od tih vremena i koja još i danas postoji u svojim glavnim okvirima u Mađarskoj, kada je reč o Srbima. Vredelo bi potvrditi i produbiti sa srpske strane mnoge ocene autorke kada je reč o ostalim nacijama sa kojima je srpstvo u dodiru.

"*Urban space and identity (in the European city 1890-1930)*" je naslov treće sveske Radnih papira Istorijskog odeljenja CEU izdate krajem 1995. godine. Urednik je profesorka sa iste katedre Susan Zimmermann. Tematski okvir ovog broja predstavljaju tekstovi koji se tiču socijalne i kulturne istorije evropskih gradova u vreme formiranja modernog urbanog društva, i reč je opet o zbirci tekstova sa konferencije održane krajem oktobra 1994. godine u organizaciji ove katedre. Ova sveska se razlikuje od ostalih jer su u njoj radovi mnogih poslenika istorije van okvira CEU-a. Radovi o različitim aspektima gradskog socijalnog života tiču se gradova habsburške i britanske imperije. I opet, čini nam se, dobar su model za našu historiografiju koja se

bavi (ili će se baviti u budućnosti) historijom urbanog prostora na našim terenima. Teme različitih gradskih identiteta, zabave i slobodnog vremena, urbanog planiranja koje se obrađuju u ovom broju mogu biti dobar podstrek za komparaciju na našim terenima.

Za dugo historija je bila zapostavljena, kada je reč o monografijama koje su publikovane sa znakom CEU. Najviše mesta zauzimale su knjige koje su se bavile politikom, ekonomijom, pravom, itd..., ali je 1996. godina donela jednu historiografsku knjigu koja je razbila taj negativni trend i svrstala se uz prethodno pomenute publikacije. Reč je o knjizi profesora Andraša Gere, koji je takođe predavač na CEU-ovoj historijskoj školi, ali i šef katedre za socijalnu historiju na lokalnom Peštanskom univerzitetu, koja je naslovljena *"Modern Hungarian Society in Making, the Unfinished Experience"* (276 strana). Mada na prvi pogled liči na monografiju, reč je o zbirci Gerovih tekstova objavljenoj 1993. na mađarskom jeziku, a zatim prevedenoj i izdatoj kod CEU Press-a. Za one naše historičare koji se bave 19. vekom ona je značajna jer opisuje rast jednog društva sa kojim je i srpstvo bilo povezano i gde je i samo bilo utkano. Autor se inače dotiče Srba kada je reč o revoluciji 1848-49. Kao i kod ranije navedenih izdanja i ovo može da služi kao dobar primer za komparaciju kod tema kao što su: stvaranje modernog društva, nacionalne svesti i kultura.

U zaključku ovog kratkog pregleda bismo mogli da izrazimo očekivanja da će promene na ovoj katedri u protekloj školskoj godini u vidu novog šefa američkog sovjetologa Alfreda Riebera i dovođenja istaknutog predavača, profesora sa Yale Univerziteta Hrvata Ive Banca, učiniti da historiografska produkcije CEU univerziteta bude raznovrsnija i možemo reći, izazovnija za sprsku historiografsku javnost. Za očekivati je da CEU-ovi finansijski mentori neće da propuste priliku da se pod znakom ove kuće pojave i aktuelne studije ovih naučnika.